

PROGRAM

ULICE ZDRAVJA, ZELENE OAZE

Oktober 2025

Razvojna agencija Sora d.o.o.

KAZALO

VIRI	2
Trajnostni razvoj sosesk – za boljšo kakovost življenja	3
Trajnostna raba naravnih virov v lokalni skupnosti: lokalni obnovljivi viri, trajnostno upravljanje in recikliranje	7
Urbanistični elementi trajnostnega razvoja: načrtovanje prostora za zdravo in prijazno okolje	14
Družbeno-ekonomska uravnoteženost: krepitev sodelovanja, lokalne ekonomije in socialne vključenosti	17
Pilotna vzpostavitev »Ulice zdravja, zelene oaze«: koraki k bolj trajnostni in povezani skupnosti ..	21

VIRI

- Medved, P. (2018). *Evropske trajnostne soseske*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Zakon o urejanju prostora (ZUreP-2). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 61/17, 199/21 – ZUreP-3 in 20/22. Ljubljana: Uradni list RS.
- Ministrstvo za infrastrukturo in prostor, Sektor za urejanje prostora na lokalni ravni. (2013). *Splošne smernice s področja razvoja poselitve*. Ljubljana: Ministrstvo za infrastrukturo in prostor.
- Ministrstvo za infrastrukturo, Služba za trajnostno mobilnost in prometno politiko. (2018). *Splošne smernice za področje trajnostne mobilnosti*. Ljubljana: Ministrstvo za infrastrukturo.
- Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja. (2020). *Zeleni sistem v mestih in naseljih: Usmerjanje razvoja zelenih površin*. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor.

Trajnostni razvoj sosesk – za boljšo kakovost življenja

Program Ulice zdravja, zelene oaze je namenjen spodbujanju trajnostnega življenjskega sloga, krepitvi vseh oblik samooskrbe, izboljšanju zdravja in medsebojnemu povezovanju lokalne skupnosti. Temelji na uporabi lokalnih virov, kratkih dobavnih verigah, krožnem gospodarstvu, odgovornem ravnanju z okoljem in skupnostjo. Program prispeva k razumevanju okoljskih, družbenih in ekonomskih izzivov trajnostni ter spodbuja vedenjske spremembe, ki vodijo k bolj trajnostnemu načinu življenja.

Trajnostni življenjski slog lokalne skupnosti temelji na spoštovanju naravnih zakonitosti in odgovornem ravnanju z okoljem. Skupnost, ki deluje trajnostno, varuje in obnavlja naravne ekosisteme, spodbuja ohranjanje biotske raznovrstnosti ter si prizadeva za zmanjševanje onesnaževanja in prekomerne rabe naravnih virov, kot so voda, zrak, tla. Ključno vlogo pri tem ima vključevanje sonaravnih rešitev v prostorsko načrtovanje ter sistematičen dvig okoljske pismenosti vseh generacij. Poleg okoljskih vidikov trajnostni življenjski slog vključuje tudi aktivno sodelovanje v skupnosti in medsebojno pomoč ter postavlja temelje za bolj povezano in vključujočo družbo.

Krepitev vseh oblik samooskrbe izpostavlja predvsem prehransko in energetske samooskrbo. To vključuje spodbujanje prehranske samooskrbe z vzpostavljanjem lastnih vrtov in lokalno pridelavo hrane ter energetske samooskrbe z uporabo lokalnih obnovljivih virov energije, kot so sonce, veter, voda, biomasa, geotermalna energija. Tak pristop zmanjšuje odvisnost lokalnih skupnosti od zunanjih virov, povečuje njihovo energetske in prehranske neodvisnost ter dolgoročno krepi odpornost in stabilnost skupnosti.

Zdravje je temeljni element kakovosti življenja. Dostopnost do zelenih površin, možnosti za aktivno preživljanje prostega časa, telesna dejavnost, kakovostna prehrana, čistoča zraka in vode ter duševno zdravje so med seboj povezani dejavniki, ki vplivajo na celotno zdravje posameznika in skupnosti.

Medsebojno povezovanje v lokalni skupnosti pomeni vzpostavljanje in krepitev odnosov med prebivalci, ki temeljijo na zaupanju, sodelovanju in medsebojni podpori. Posebno vlogo pri tem ima medgeneracijsko sodelovanje, ki omogoča izmenjavo znanj, izkušenj in vrednot med različnimi starostnimi skupinami. Takšno povezovanje spodbuja skupne aktivnosti, krepi občutek pripadnosti ter razvija skupno odgovornost za dobrobit vseh članov skupnosti.

Struktura programa Ulice zdravja, zelene oaze izhaja iz modela trajnostnih sosesk, kot ga opredeljuje Primož Medved (Evropske trajnostne soseske, 2018) in temelji na štirih temeljnih stebrih trajnostnega urbanega razvoja: trajnostna raba naravnih virov, trajnostni promet, urbanistični elementi trajnostnega razvoja in družbeno-ekonomska uravnoteženost. Koncepti trajnostnih sosesk so se začeli razvijati kot odgovor na številne izzive, ki nižajo kakovost življenja posameznika in imajo hkrati negativen vpliv na njegovo okolje. Temeljijo na energetske učinkovitosti, odgovornem ravnanju z naravnimi viri in odpadki ter na aktivnem vključevanju prebivalcev v upravljanje prostora in skupnosti.

Pri tem se prepletajo naravne rešitve, zelene tehnologije in družbena kohezija, kar skupaj prispeva k ustvarjanju bolj povezanih in zdravih urbanih okolij.

Avtor dela Evropske trajnostne soseske (2018), Primož Medved, vsak temeljni steber trajnostnega urbanega razvoja opredeljuje z gradniki trajnostnega načrtovanja:

1. trajnostna raba naravnih virov:

- kooperative obnovljivih virov energije,
- energetske varčne večstanovanjske stavbe,
- inovativne rešitve za učinkovitejše recikliranje ter za zmanjševanje rabe naravnih virov,

2. trajnostni promet:

- učinkovit javni promet,
- prepoved avtomobilov,
- spodbujanje kolesarjenja in hoje,

3. urbanistični elementi trajnostnega razvoja:

- kakovost življenja z urbanim trajnostnim načrtovanjem,
- varstvo naravnega okolja in urbanizem,
- kompaktnost gradnje in bližina storitev,

4. družbeno-ekonomska uravnoteženost:

- časovna banka,
- socialna ekologija kot lokalni politični okvir trajnostne soseske,
- lokalne prehranske kooperative,
- identiteta lokalne skupnosti, lokalna kultura, lokalne ekonomije.

Program Ulice zdravja, zelene oaze je oblikovan po modelu trajnostnih sosesk zaradi številnih prednosti, ki jih ta pristop prinaša. Z energetskega vidika spodbuja zmanjšane porabe energije, učinkovitejšo rabo obstoječih energetskih virov ter prehod na obnovljive vire energije. S prometnega vidika prispeva k zmanjšanju avtomobilskega prometa, spodbuja hojo, kolesarjenje in uporabo javnega prevoza, kar ima pozitiven vpliv na zdravje prebivalcev ter prispeva k čistejšemu in kakovostnejšemu okolju. Z ekonomskega vidika pristop vodi do ustvarjanja priložnosti za razvoj lokalnega gospodarstva, saj ustvarja nove priložnosti za podjetništvo, zaposlovanje in krožno gospodarstvo. Naravovarstveni vidik pristopa se odraža v ohranjanju naravnih virov, zmanjševanju onesnaževanja ter spodbujanju in ohranjanju biotske raznovrstnosti. Poudarek družbenega vidika pa je povezovanje in sodelovanje prebivalcev, krepitev vezi znotraj skupnosti ter izboljšanje kakovosti življenja v soseski.

Model trajnostnih sosesk je prenosljiv in omogoča uvajanje inovativnih trajnostnih rešitev v različna lokalna okolja. **Namen programa Ulice zdravja, zelene oaze** je vpeljati bolj trajnostne načine življenja v obstoječe soseske in ne pa vzpostavitev novih. Uvedba elementov trajnostnih sosesk je pogosto najbolj uspešna na področju okoljsko-tehničnih rešitev. Te rešitve vključujejo sisteme za recikliranje in

obdelavo odpadkov, uporabo obnovljivih virov energije ter vzpostavitev kratkih prehranskih verig. Veliko večji izziv predstavlja prenos družbenih vzorcev delovanja in sodelovanja, značilnih za posamezne lokalne skupnosti, saj ti temeljijo na specifičnih kulturnih, socialnih in prostorskih kontekstih.

Program Ulice zdravja, zelene oaze vsak temeljni steber trajnostnega urbanega razvoja **razdeli na teoretični in praktični del**. Teoretični del zajema vsebinski okvir in zastavljene cilje, medtem ko praktični del predstavlja izvedbo zelenih praks oziroma primere konkretnih aktivnosti. Praktični del zastavljenih temeljnih stebrov trajnostnega urbanega razvoja je zapisan v obliki tabele in je razdeljen na dve vrsti ukrepov: **večje investicijske ukrepe in manjše mehke ukrepe**. Investicijski ukrepi zahtevajo večjo finančno, tehnično in organizacijsko podporo, saj pogosto vključujejo sistemske prilagoditve, gradbena dela, spremembe prostorske infrastrukture. Mehki ukrepi ne zahtevajo večjih finančnih vložkov, temveč temeljijo na organizaciji, izobraževanju, ozaveščanju in vključevanju skupnosti. Kombinacija obeh vrst ukrepov je ključna za dolgoročen uspeh. Investicijski ukrepi postavljajo fizične temelje za trajnostno delovanje, medtem ko mehki ukrepi gradijo zavest, znanje in vključujejo skupnost. Namen takšne zasnove je neposreden prenos teoretičnega znanja v prakso ter s tem podpreti dolgoročne sistemske spremembe na lokalni ravni.

Program je skladen s prostorsko zakonodajo, z Zakonom o urejanju prostora (ZUreP-2), s splošnimi smernicami in priporočili za prostorsko načrtovanje. Splošne smernice razvoja poselitve spodbujajo policentrični urbani sistem in uravnotežen odnos med gradnjo in zelenim prostorom. Pri načrtovanju naselij ima ključno vlogo zagotavljanje zadostnega deleža površin namenjenih zelenim površinam glede na velikost urbanega območja in število prebivalcev. Hkrati je bistvenega pomena opredelitev ekološke in socialne funkcije zelenih površin ter njihov vpliv na kulturno krajino. Zelene in odprte površine so pomemben element kakovostnega in sonaravnega bivanja človeka z naravo, zato je njihovo varovanje pred pozidavo ključnega pomena. Pri tem je poudarek na preprečevanju zlivanja naselij, ohranjanju naravnih in grajenih robov, vključevanju parkov, sprehajališč, trgov, vodnih in obvodnih prostorov ter naravnih vrednot v urbano okolje. Notranji razvoj naselij ima prednost pred širjenjem na nova območja, vendar je pomembno, da se pri tem ohranjanja identiteta naselja in ima čim manj posega v kakovostne zelene površine. Identiteta mesta je nepogrešljiv sestavni del kakovostnega življenjskega okolja in je zajeta v ciljih trajnostnega razvoja, zato je ustrezno vključevanje dediščine v aktivnosti različnih sektorjev izrednega pomena. Ohranjanje zelenih površin pa vodi v vzpostavitev pomembnih življenjskih prostorov za ohranjanje biotske raznovrstnosti, predstavlja bolj trajnostno naravnano in zdravo urbano območje za prebivalce in hkrati poudarja pomen naravnih vrednot.

Program Ulice zdravja, zelene oaze upošteva načela urejanja prostora, ki so določena z ZUreP-2:

- načelo trajnostnega prostorskega razvoja,

S trajnostnim prostorskim razvojem se zagotavljata racionalna in učinkovita raba zemljišč in objektov ter usklajena in dopolnjujoča razmestitev dejavnosti v prostoru.

- načelo identitete prostora,

Pri urejanju prostora se upošteva, ohranja in krepi prepoznavnost naravnih in grajenih struktur, ki zaradi posebnih geografskih, kulturno-zgodovinskih, družbenih, gospodarskih in drugih pogojev razvoja določajo identiteto prostora.

- načelo usmerjanja poselitve,

Usmerjanje poselitve se izvaja z zagotavljanjem racionalne rabe prostora, pogojev za kakovostno in zdravo življenjsko okolje, uravnotežene razmestitve površin za bivanje in izvajanje družbenih, storitvenih, proizvodnih in prostočasnih dejavnosti, učinkovite in enakovredne dostopnosti prebivalstva do dobrin, pogojev za razvoj gospodarstva in dostopnost delovnih mest, pogojev za gradnjo in obratovanje gospodarske javne infrastrukture ter z ohranitvijo oziroma oblikovanjem identitete prostora.

- načelo usklajevanja interesov,

Pri urejanju prostora je treba skrbno tehtati in medsebojno usklajevati različne interese v prostoru, v skladu z določbami predpisa, ki ureja integriteto in preprečevanje korupcije.

- načelo sodelovanja javnosti.

Omogočeno mora biti sodelovanje javnosti pri odločanju in sprejemanju prostorskih aktov.

Trajnostna raba naravnih virov v lokalni skupnosti: lokalni obnovljivi viri, trajnostno upravljanje in recikliranje

Področje trajnostne rabe naravnih virov v lokalni skupnosti opredeljuje štiri ključne aktivnosti za namen trajnostnega razvoja:

- trajnostno naravnana gradnja in uporaba ustreznih materialov,
- trajnostno upravljanje z vodami,
- trajnostno upravljanje z energijo,
- recikliranje.

Vsako od teh področij neposredno prispeva k zmanjševanju negativnih vplivov na okolje, učinkovitejši rabi naravnih virov in dolgoročni odpornosti lokalnih skupnosti na zunanje vplive. Uporaba naravnih gradbenih materialov zmanjšuje ogljični odtis stavb, zelena infrastruktura, kot so zelene strehe in zadrževalniki padavinske vode ter omogoča boljše upravljanje z urbanim prostorom in vodnimi viri. Hkrati lokalna proizvodnja obnovljive energije zmanjšuje odvisnost od fosilnih goriv, učinkoviti sistemi zbiranja, ločevanja in ponovne uporabe odpadkov pa podaljšujejo življenjski cikel virov.

Trajnostna gradnja in materiali

Spodbuja uporabo naravnih, lokalno pridobljenih in obnovljivih materialov. V ospredju so energijska učinkovitost in dolga življenjska doba objektov.

Trajnostno upravljanje z vodami

Zajema varčno rabo pitne vode, zbiranje deževnice, uporabo naravnih rešitev za čiščenje odpadnih voda (črna voda, siva voda) in ponovno uporabo vode. Namen je zmanjšanje porabe vode in ohranjanje naravnega vodnega kroga v urbanem okolju.

Trajnostno upravljanje z energijo

Vključuje učinkovito rabo energije, uporabo obnovljivih virov in spodbujanje lokalne proizvodnje energije. Cilj je zmanjšanje odvisnosti od fosilnih goriv, izboljšanje energijske samooskrbe soseske in povečati delež lokalnih obnovljivih virov energije glede na skupno porabo energije (električna energija, ogrevanje, prevoz).

Recikliranje

Področje obsega ločevanje, ponovno uporabo in recikliranje odpadkov z namenom zmanjšanja količine odpadkov, ki končajo na odlagališčih. Pomemben vidik predstavlja tudi preprečevanje nastajanja odpadkov, kar vključuje zmanjševanje uporabe izdelkov za enkratno uporabo ter spodbujanje izbire trajnih, popravljivih in okolju prijaznih izdelkov. Del celostnega pristopa je tudi kompostiranje bioloških odpadkov, s čimer se organska snov vrača v naravni krog. Ključno vlogo ima ozaveščanje prebivalcev o pomenu krožnega gospodarstva, ki temelji na načelih: zmanjšaj, ponovno uporabi in recikliraj.

Gradnik	Vrsta ukrepa	Trajnostne prakse
Trajnostna gradnja in materiali	manjši, mehki	<ul style="list-style-type: none"> - teoretično in praktično izobraževanje o naravni in energetske učinkoviti gradnji (les, glina, slama), trajnostni prenovi stavb - svetovalnica za občane o trajnostni prenovi doma (npr. energetska učinkovitost, izbira materialov) - predstavitev okoljskega odtisa različnih gradbenih materialov - ogledi dobrih praks trajnostnih gradenj - kataloga ponudnikov naravnih materialov in izvajalcev trajnostne gradnje - delavnice oz. izobraževanje izvajalcev za trajnostno gradnjo
	večji, investicijski	<ul style="list-style-type: none"> - pilotna prenova objekta s trajnostnimi materiali - energetska prenova stavb (javne, stanovanjske)
Trajnostno upravljanje z vodami	manjši, mehki	<ul style="list-style-type: none"> - ozaveščevalne kampanje o varčni rabi pitne vode - delavnica o zbiralnikih za deževnico - namestitev zbiralnikov deževnice za zalivanje vrtov, zelenic, za čiščenje - racionalna raba pitne vode (vgradnja vodno varčnih armatur: pipe z omejevalcem pretoka, varčna stranišča)
	večji, investicijski	<ul style="list-style-type: none"> - vzpostavljanje ločenih sistemov v gospodinjstvih: sistema čiste pitne vode (kuhinja, kopalnica) in sistem sive/padavinske vode (splakovanje stranišč, pranje in čiščenje) - namestitev zbiralnikov za deževnico pri javnih objektih - uvajanje kapljičnega namakalnega sistema na javnih zelenicah, vrtovih (manjša poraba vode, manj izhlapevanja) - ureditev zelenih površin z zadrževalnimi funkcijami

		<ul style="list-style-type: none"> - vzpostavitev sistemov ponikanja deževnice (ponikovalnice, zeleni jarki, prepustne površine in zadrževalni sistemi) - zagotavljanje pitnikov z zdravo pitno vodo na javnih prostorih
Trajnostno upravljanje z energijo	manjši, mehki	<ul style="list-style-type: none"> - spodbujanje prehoda na trajnostne energetske vire (sončna, vetrna, geotermalna energija) - vzpostavitev energetske svetovalnice - spodbujanje uporabe energetsko učinkovitih naprav in razsvetljave - skupnostna akcija "Merimo porabo"
	večji, investicijski	<ul style="list-style-type: none"> - lokalna proizvodnja energije (npr. sončni paneli na skupnih objektih) - energetska prenova javnih prostorov - uvedba sistemov za energetske učinkovitost v javnih stavbah (npr. pametne napeljave, nadzorni sistemi) - uvedba energetsko učinkovite javne razsvetljave (LED svetila s senzorji gibanja) - uvedba javne razsvetljave na sončno energijo (solarno napajalne ulične svetilke, prometna signalizacija) - soproizvodnja toplote in električne energije
Zmanjševanje količine odpadkov in recikliranje	manjši, mehki	<ul style="list-style-type: none"> - dosledno ločeno zbiranje odpadkov - delavnice o zmanjševanju količine odpadkov, pravilnem ločevanju in kompostiranju - zmanjševanja plastike za enkratno uporabo in nepotrebne embalaže - spodbujanje uporabe izdelkov za večkratno uporabo - kompostiranje bioloških odpadkov v gospodinjstvih - popravilne delavnice (čevlarske, šiviljske, popravilo koles itd.) - izmenjevalnice oblačil, knjig, igrač, orodja (Knjižnica reči)

		<ul style="list-style-type: none"> - izobraževalne kampanje in tematski dogodki (npr. mesec brez plastike, teden hrane brez zavržkov) - organizacija delavnic o popravilih v slogu »Repair Café« - izvedba trajnostnih dogodkov (npr. tržnice brez embalaže, prireditve brez odpadkov) - ohranjanje in prenos znanja tradicionalnih obrti (čevljarstvo, šiviljstvo ipd.) - organizacija čistilnih akcij z vključevanjem šol, društev in občanov
	<p>večji, investicijski</p>	<ul style="list-style-type: none"> - vzpostavitev kotičkov za ponovno uporabo (npr. Kotiček ponovne uporabe Komunale Škofja Loka) - investicija v skupnostne kompostnike v večstanovanjskih sosekah - digitalna platforma za izmenjavo in deljenje virov (oblačila, orodje, pohištvo) - uvedba sistema povratne embalaže na lokalnih tržnicah in pri lokalnih ponudnikih hrane - digitalizacija javnih storitev za zmanjšanje rabe papirja

Trajnostni promet: spodbujanje aktivne mobilnosti in zmanjševanje okoljskega odtisa

Področje trajnostnega prometa opredeljuje tri ključne aktivnosti za namen trajnostnega razvoja:

- učinkovit javni prevoz,
- premišljena raba avtomobila,
- spodbujanje kolesarjenja in hoje.

Trajnostna mobilnost pomeni vzpostavitev prometnega sistema, ki omogoča učinkovito, varno, cenovno dostopno in okolju prijazno gibanje ljudi in blaga. V ospredju so mehke oblike mobilnosti, kot so hoja, kolesarjenje in uporaba javnega prevoza. Te oblike prispevajo k zmanjševanju izpustov toplogrednih plinov, izboljšanju kakovosti zraka ter imajo blagodejen vpliv na zdravje prebivalcev. Pomemben vidik trajnostne mobilnosti je tudi povezovanje različnih oblik prevoza v celovit ter uporabniku in okolju prijazen sistem.

Učinkovit javni prevoz

Vzpostavitev dostopnega, zanesljivega in rednega javnega prevoza z nizkimi emisijami je ključna za zmanjševanje prometnih obremenitev zraka in izboljšanje njegove kakovosti.

Premišljena raba avtomobila

Z omejevanjem uporabe osebnih vozil zmanjšujemo emisije toplogrednih plinov in hrup, hkrati pa prispevamo k večji prometni varnosti ter kakovosti bivanja v urbanih okoljih. Ulice in dvorišča brez parkiranih avtomobilov dajejo urbanemu okolju bolj privlačen in urejen videz ter posledično tvorijo dodano vrednost takšnega okolja za tamkajnje življenje. Takšna zasnova urbanega okolja zmanjšuje potrebo po lastništvu več vozil, odpravi stroške vzdrževanja avtomobila ter spodbuja odgovorno in učinkovito obliko mobilnosti.

Spodbujanje kolesarjenja in hoje

Z urejanjem varnih, med seboj povezanih in dostopnih poti za kolesarje in pešce ter z vzpostavitvijo podporne infrastrukture se spodbuja aktivno mobilnost in zdrav življenjski slog. Takšna ureditev urbanega okolja vodi v zmanjšanje prometnih zastojev in onesnaženosti zraka ter povečuje privlačnost javnih in zasebnih prostorov. Poleg tega spodbuja druženje ter krepki povezanost med prebivalci.

Gradnik	Vrsta ukrepa	Opis
Učinkovit javni promet	manjši, mehki	<ul style="list-style-type: none"> - usklajevanje voznih redov z delovnim časom, šolami in dogodki - sodelovanje z delodajalci za spodbujanje prevoza na delo z javnim prevozom - dnevi brezplačnega javnega prevoza

		<ul style="list-style-type: none"> - subvencionirane vozovnice za določene skupine (mesečne, letne vozovnice po dostopnih cenah)
	večji, investicijski	<ul style="list-style-type: none"> - izboljšanje dostopnosti in kakovosti javnega prevoza (pogostost, povezave), širjenje mreže javnega potniškega prometa - povezava postaj z kolesarnicami, parkirišči P+R (park & ride), pešpotmi - sistem za izposajo koles in e-koles - uvajanje zelenih vozil v sistem javnega prometa (npr. električni avtobus) - nakupa električnih vozil in e-koles za potrebe javnih služb - uvedba lokalnih minibusov za prevoz znotraj občine ali med naselji - organizirati javne prevoze (kombiji) v odročnejših vaseh za prevoz do prve javne avtobusne postaje
Premišljena raba avtomobila	manjši, mehki	<ul style="list-style-type: none"> - organizacija dneva brez avtomobila v občini - spodbujanje sopotništva - uvedba skupnih službenih prevozov za podjetja ali večje institucije (mobilnosti načrti) - ozaveščanje o negativnih okoljskih učinkih uporabe avtomobila
	večji, investicijski	<ul style="list-style-type: none"> - vzpostavitev sistema souporabe avtomobilov, npr. skupnostna električna vozila - vzpostavitev skupnih parkirišč na obrobju naselij (P + R)
Spodbujanje kolesarjenja in hoje	manjši, mehki	<ul style="list-style-type: none"> - kampanje za promocijo hoje in kolesarjenja, npr. v službo s kolesom, peš bus in bici vlak za osnovnošolce - spodbujanje zaposlenih k hoji in kolesarjenju, z možnostjo uporabe tušev na delovnem mestu - delavnice za varno kolesarjenje za otroke in starejše - povezovanje trajnostne mobilnosti z drugimi področji, npr. vključevanje v šolske načrte, načrte promocije zdravja - števci kolesarjev, pešcev

	večji, investicijski	<ul style="list-style-type: none"> - urejanje infrastrukture za pešce in kolesarje (pločniki, kolesarske poti, mostovi, podhodi, nadhodi nad prometnicami) - urejena postajališča za kolesa pri šolah, zdravstvenih domovih, trgovinah, javnih ustanovah - postavitve kolesarnic in servisnih točk - umeščanje con umirjenega prometa (območja z omejitvijo hitrosti, grbine, peš cone ipd.) - povezovanje z javnim potniškim prometom (avtobusi in vlaki, ki nudijo možnost prevoza koles)
--	---------------------------------	--

Urbanistični elementi trajnostnega razvoja: načrtovanje prostora za zdravo in prijazno okolje

Področje urbanističnih elementov opredeljuje tri ključne aktivnosti za namen trajnostnega razvoja:

- kakovost življenja v povezavi z urbanim trajnostnim načrtovanjem,
- varstvo naravnega okolja in urbanizem,
- kompaktnost gradnje in bližina storitev.

Trajnostno urejanje prostora temelji na načelih nizkega ogljičnega odtisa gradnje, učinkovite rabe zemljišč, dostopnosti zemljišč, ohranjanja naravne in kulturne dediščine ter aktivnega vključevanja prebivalcev v oblikovanje prostora. Pomemben del pristopa je tudi preoblikovanje že pozidanih območij, kot so industrijske ali neizkoriščene površine, v kakovostne javne zelene in večnamenske prostore. Notranji razvoj naselij spodbuja prednostno rabo obstoječih prostorskih rezerv pred širjenjem na nova območja. Večfunkcionalne zelene površine bistveno prispevajo h kakovosti življenja in zdravju prebivalcev: omogočajo kakovostno preživljanje prostega časa, ohranjajo naravno okolje ter biotsko raznovrstnost, izboljšujejo kakovost zraka, uravnavajo mestno klimo in zmanjšujejo odtok padavinskih voda. Med najpogostejše oblike zelenih površin sodijo parki, otroška igrišča, zelene površine v stanovanjskih območjih, rekreacijska območja, vrtovi, mestni gozdovi, območja urbanega kmetijstva in drevoredi.

Kakovost življenja z urbanim trajnostnim načrtovanjem

Spodbuja oblikovanje sosesk, ki so varne, dostopne, zelene in prilagojene različnim skupinam prebivalcev. Poudarek je na kakovostnem javnem prostoru, vključevanju prebivalcev v načrtovanje ter omogočanju vsakodnevnega življenja z manjšo odvisnostjo od avtomobila.

Varstvo naravnega okolja in urbanizem

Povezuje načrtovanje prostora z varovanjem naravnih virov in ekosistemov. Sem sodijo ohranjanje naravnih habitatov ter redkih vrst rastlin in živali, preudarna umeščenost novih gradenj ter povečanje deleža zelenih in prepustnih površin v urbanem okolju.

Kompaktnost gradnje in bližina storitev

Zagovarja gosto, a kakovostno grajeno okolje, kjer so osnovne storitve, kot so trgovine, šole in zdravstvene ustanove, javne službe, dostopne peš ali s kolesom. Takšna zasnova zmanjšuje potrebo po prevozi in omogoča bolj povezano skupnost. Temeljno načelo je zgoščevanje namesto širjenja.

Gradnik	Vrsta ukrepa	Opis
Kakovost življenja z urbanim trajnostnim načrtovanjem	manjši, mehki	- participativno načrtovanje prenove soseske, organizacija participativnih delavnic, anket, skupinskih sprehodov po soseski

		<ul style="list-style-type: none"> - sodelovanje prebivalcev pri oblikovanju javnih površin - ohranjanje nepozidanih zemljišč z visoko naravno vrednostjo - stanovanjske politike
	večji, investicijski	<ul style="list-style-type: none"> - večnamenske javne površine, namenjene različnim dejavnostim in potrebam skupnosti - večnamenski skupnostni center, ki združuje različne vsebine in uporabnike ter omogoča povezovanje med generacijami - revitalizacija zapuščenih objektov in zemljišč v skupnostne prostore ali parke - vključevanje naravnih rešitev (zelene strehe, zelene stene, vodni elementi za zadrževanje padavinske vode) - javni trg, ki služi kot prostor za tržnico, prireditve in druge skupnostne dogodke - oživitve vsebin na že vzpostavljenih javnih trgih - pametna mesta (digitalizacija, meritve kakovosti zraka)
Varstvo naravnega okolja in urbanizem	manjši, mehki	<ul style="list-style-type: none"> - ozaveščanje o pomenu zelenih površin v soseskah, učinku mestnega toplotnega otoka - delavnice o urejanju zelenih dvorišč in skupnih površin z naravi prijaznimi rastlinami (ne invazivne rastline) - akcije sajenja avtohtonih dreves in grmovnic - razstave in foto natečaji na temo zeleni kotički v naseljih - postavitve informacijskih tabel o lokalni flori in favni v parkih in ob poteh - omejevanje pozidave kmetijskih in gozdnih površin
	večji, investicijski	<ul style="list-style-type: none"> - vključevanje zelenih površin (parkov, drevoredov, vrtov) v vse ravni načrtovanja - zelene javne površine razpršene po celotni soseski (parki, vrtovi, drevoredi) in okoli sosesk/mest (zeleni pasovi) - zelene strehe in stene (vertikalni vrtovi)

		<ul style="list-style-type: none"> - ureditev zelenih površin z elementi za sprostitev in gibanje (urejene pešpoti, trim steze, senčni kotički, parkovna oprema) - ureditev naravnih zadrževalnikov in habitatov (zeleni koridorji za živali) - povečanje prepustnih površin - skupnostni vrtovi (stare sorte jablan, hrušk, jagodičevje)
Kompaktnost gradnje in bližina storitev	manjši, mehki	<ul style="list-style-type: none"> - analiza dostopnosti storitev in potreb lokalnega prebivalstva - spodbujanje gradnje znotraj obstoječih naselij (omejitev razpršene gradnje z OPN) - racionalna raba površin, namenjenih za gradnjo znotraj naselij - uporaba javnih ustanov (šole, knjižnice) tudi izven njihovega osnovnega delovnega časa za skupnostne dejavnosti - omejevanje širjenja pozidave na kmetijska in naravna zemljišča
	večji, investicijski	<ul style="list-style-type: none"> - aktivizacija neizkoriščenih ali reviatilizacija že obstoječih degradiranih zemljišč/objektov - večnamenska središča za storitve, večnamenska raba objektov t.i. mešana raba prostora - spodbujanje lokalnih storitev v soseski - ureditev kolesarskih in peš poti do ključnih storitev - ohranjanje in oživiljanje zgodovinskih objektov

Družbeno-ekonomska uravnoveženost: krepitev sodelovanja, lokalne ekonomije in socialne vključenosti

Področje družbeno-ekonomske uravnoveženosti je opredeljeno s štirimi ključnimi gradniki:

- časovna banka,
- socialna ekologija,
- lokalna kultura in dediščina,
- lokalne prehranske verige.

Družbeno-ekonomska uravnoveženost se kaže v ustvarjanju povezanih in odpornih skupnosti, kjer se družbeni, kulturni in gospodarski vidiki prepletajo z načeli trajnostnega razvoja. K temu prispevajo različni pristopi: časovna banka omogoča izmenjavo storitev na osnovi časa ter krepi solidarnost in medsebojno pomoč; socialna ekologija spodbuja lokalno samoupravljanje, neposredno demokracijo ter vključevanje vseh generacij v skupno odločanje; identiteta skupnosti pa temelji na ohranjanju in razvoju kulturne dediščine, podpora lokalnim ustvarjalcem ter vključevanju kulture v izobraževanje, turizem in trajnostni razvoj. Pomemben del teh prizadevanj predstavljajo tudi lokalne prehranske verige in urbani vrtovi, ki povečujejo samooskrbo, povezujejo ljudi, zmanjšujejo okoljski odtis prehranskega sistema ter krepijo odpornost skupnosti.

Časovna banka

Sistem izmenjave storitev, v katerem prebivalci namesto denarja uporabljajo čas kot valuto. Ena ura pomoči (npr. popravilo, spremstvo, pomoč pri učenju, varstvo otrok) se zabeleži in koristi za enakovredno uro druge storitve. Na ta način se krepi medsebojna pomoč, solidarnost in aktivna skupnost.

Socialna ekologija

Socialna ekologija spodbuja lokalno samoupravljanje ter povezuje okoljska in socialna vprašanja v celovit pristop k razvoju skupnosti. V praksi to pomeni aktivno vključevanje prebivalcev v procese odločanja, soustvarjanje pravil skupnega bivanja ter oblikovanje lokalnih sistemov, ki temeljijo na načelih trajnostnega razvoja in participacije. Poseben poudarek je namenjen medgeneracijskemu sodelovanju, saj to omogoča prenos znanja in izkušenj, krepi socialno vključenost ter spodbuja medsebojno solidarnost.

Lokalna kultura in dediščina

Trajnostni pristop temelji na spoštljivem ravnanju s kulturno dediščino ter hkrati spodbuja sodobno ustvarjalnost, ki vključuje lokalne vsebine in vire. Ohranjanje tako nesnovne kot snovne dediščine krepi pripadnost prostoru, povezuje različne generacije in spodbuja ustvarjalnost. Obenem krepi podporo lokalnim ustvarjalcem, obrtnikom, podjetnikom in kulturnim dogodkom, kar predstavlja temelj za razvoj trajnostne, prepoznavne in odporne skupnosti.

Lokalne prehranske verige

Lokalna pridelava hrane je ključna za krepitev prehranske samooskrbe, zmanjševanje okoljskega odtisa prehranskega sistema in ohranjanje tradicionalnega znanja v zvezi s pridelavo. Spodbuja uporabo lokalnih virov, kratke prehranske verige, zmanjšuje odvisnost od trgovskih verig ter krepi lokalno ekonomijo. Poleg kmetijstva vključuje tudi vrtičkarstvo, skupnostne vrtove, šolske vrtove, pridelavo hrane na balkonih in dvoriščih ter druge oblike urbane pridelave hrane.

Gradnik	Vrsta ukrepa	Opis
Časovna banka	manjši, mehki	- vzpostavitev lokalne časovne banke
Socialna ekologija	manjši, mehki	<ul style="list-style-type: none"> - demokratična struktura za sodelovanje prebivalcev pri načrtovanju in odločanju v soseski - odprti dogodki za razpravo o skupnih vprašanjih, potrebah, rešitvah - vzpostavljanje medgeneracijskih prostorov in programov - povezovanje šol, društev, domov za starejše, vrtcev in lokalne skupnosti - organizacija medgeneracijskih delavnic, dogodkov in tematskih dni - vzpostavitev sistema »sosed pomaga sosedu« - mreža prostovoljcev - priprava skupnih lokalnih projektov s ciljem povezovanja (npr. zeliščni vrt) - organizacija medgeneracijskih delavnic, kjer starejši prenašajo znanja mladim (npr. kuhanje, vrtnarjenje, obrti) - digitalna opismenjevanja za starejše s pomočjo mladih
	manjši, mehki	<ul style="list-style-type: none"> - organizacija dogodkov, ki ohranjajo in promovirajo lokalno dediščino, obrti, jedi, legende - delavnice o tradicionalnih veščinah (npr. lesarstvo, tkanje, izdelava noš), srečanja z lokalnimi rokodelci tradicionalnih veščin - organizacija dogodkov (npr. prireditve) - literarni in glasbeni večeri z lokalnimi ustvarjalci

<p>Lokalna kultura in dediščina</p>		<ul style="list-style-type: none"> - vključevanje kulture v druge dejavnosti (npr. vrtni koncerti, branja pod drevesi, knjižnice na prostem) - lokalni časopis, društva - spodbujanje umetnosti v javnem prostoru (murali, kipci, pesniške table, ulična umetnost), - digitalizacija kulturne dediščine in širjenje dostopa preko spleta - popisi dediščine
	<p>večji, investicijski</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ohranjanje in obnova kulturnih spomenikov, stavb in drugih delov soseke, ki imajo pomemben zgodovinski pomen - obnova kulturnih objektov z vključevanjem trajnostnih materialov in energetske učinkovitosti - ureditev večnamenskih kulturnih prostorov (npr. prenova gasilskega doma v skupnostni center) - postavitve razstavnih površin ali muzejskih točk z lokalno tematiko
<p>Lokalne prehrabne verige</p>	<p>manjši, mehki</p>	<ul style="list-style-type: none"> - delavnice in tečaji za prebivalce (sonaravno vrtnarjenje, kompostiranje, pridelava semen, shranjevanje viškov) - skrb za kakovost in rodovitnost zemlje z naravnimi metodami (kompostiranje, zastirka) - sajenje avtohtonih dreves, grmovnic in medovitih rastlin - sajenje dreves in grmovnic v sodelovanju s prebivalci (npr. drevo za novorojenčka) - ozelenitev javnih površin brez uporabe pesticidov - vzpostavitev vrtov na balkonu, terasah - urejanje zatočišč za opraševalce (npr. hoteli za žuželke, travniški pasovi) - vzpostavitev lokalnih izmenjevalnic semen in sadik (knjižnica semen) - promocija neposredne prodaje (npr. tržnice, prodaja na kmetiji itd.) - vključevanje lokalnih dobaviteljev v oskrbovalne verige javnih zavodov (npr. vrtci, šole, domovi za starejše),

	večji, investicijski	<ul style="list-style-type: none"> - sanacija degradiranih območij in preprečevanje pozidave kmetijskih zemljišč - urbani sadovnjaki in zeliščni koticiki v sosekah - zasaditev javnih zelenih površin z avtohtonimi rastlinami - vzpostavitev skupnostnih in šolskih vrtov - lokalne tržnice za prodajo lokalnih pridelkov in izdelkov - vključevanje vsebin o podnebnih spremembah, krožnem gospodarstvu, samooskrbi in biotski raznovrstnosti v učne načrte
--	---------------------------------	---

Pilotna vzpostavitev »Ulice zdravja, zelene oaze«: koraki k bolj trajnostni in povezani skupnosti

Zaradi obsežnosti in kompleksnosti tematike se bodo pilotne izvedbe projekta »Ulice zdravja, zelene oaze« osredotočile na enega od gradnikov trajnostnega razvoja – lokalne prehranske verige. Poleg lokalne pridelave hrane za potrebe lokalnega trga imajo pomembno vlogo tudi vrtničarstvo, pridelava hrane na balkonih, terasah, dvoriščih ter druge oblike urbane samooskrbe, namenjene zadovoljevanju lastnih prehranskih potreb. Pri prizadevanjih za povečanje prehranske samooskrbe v soseskah se pogosto soočamo s prostorskimi omejitvami. Uveljavljajo se nove, prostorsko učinkovite prakse, ki temeljijo na inovativnih pristopih k pridelavi sadja, zelenjave in drugih užitnih rastlin ter omogočajo večjo izrabo omejenih urbanih površin.

Prednosti pridelave hrane za lastne potrebe v urbanih soseskah:

- zmanjšuje okoljski odtis – krajše transportne poti, manj embalaže, manjša poraba energije,
- krepi prehransko varnost – neposreden dostop do sveže, kakovostne in sezone hrane,
- ohranja tradicionalna znanja – pridelava spodbuja prenos znanj med generacijami,
- povezuje skupnost – izmenjava viškov pridelkov, semen, sadik in znanj med prebivalci,
- spodbuja zdrav življenjski slog – delo na vrtu pomeni gibanje, stik z naravo in bolj uravnoteženo prehrano,
- prispeva k urejenosti in večji biotski raznovrstnosti soseske – zasaditve ustvarjajo prijetnejše bivalno okolje ter nudijo življenjski prostor za opraševalce in druge koristne organizme.

Pilotna izvedba projekta »Ulice zdravja in zelene oaze« bo usmerjena v zasaditev cvetličnih korit z užitnimi rastlinami na izbranih lokacijah v občinah. Ta preprost, a simbolno pomemben ukrep bo predstavljal praktičen zgled spodbujanja pridelave hrane za lastne potrebe, trajnostne rabe prostora ter aktivnega vključevanja prebivalcev v soustvarjanje bolj zelenega in zdravega urbanega okolja.

Ključni koraki pilotne vzpostavitve vključujejo:

- 1. Izbor lokacije** v sodelovanju z občinskimi predstavniki, ob upoštevanju dostopnosti, vidnosti in potenciala za družbeno angažiranost.
- 2. Javna predstavitev programa** – namenjena je seznanitvi javnosti z vsebino programa ter njegovemu dopolnjevanju na podlagi predlogov, prejetih na predstavitvah in prek drugih komunikacijskih kanalov.
- 3. Nakup in priprava materialov** – nakup cvetličnih korit, humusa in sadik užitnih rastlin (zelišča, zelenjava, manjše sadne rastline).
- 4. Organizacija delavnic za prebivalce** o gojenju užitnih rastlin v koritih, ki vključujejo praktične napotke o sajenju, negi, s ciljem ozaveščanja o trajnostni urbani pridelavi hrane.
- 5. Zasaditev korit** na izbranih lokacijah, pri čemer bodo aktivno sodelovali prebivalci.
- 6. Zbiranje povratnih informacij**, ki bodo pomagale pri pripravi nadaljnjih korakov in morebitnem širjenju projekta.
- 7. Ozaveščanje in promocija**

S temi ukrepi bo pilotni projekt prispeval k trajnostnemu razvoju, izboljšanju kakovosti življenja in večji povezanosti prebivalcev z njihovim okoljem ter spodbujal zdrave življenjske navade in lokalno samooskrbo.